

Tämä kirje Luce Irigaraylle on saanut inspiraationsa Irigarayn suomennoskokoelmasta *Sukupuolieron etiikka*. Suom. Pia Sivenius, Gaudeamus, 1996.

HYVÄ LUCE IRIGARAY,

Ensimmäiseksi haluan kiittää hyvistä ajatuksista, joita olet kirjoissasi antanut minulle. Tai ehkä olisi oikeampaa sanoa, että sinä olet antanut minulle elämäni käännekohtassa uusia polkuja ja ennen kulkemattomia suuntia. Kaikkein tärkein suunta, jota kohti olet viittonut, on elollisen ja elämän hoivaaminen ja viljeleminen. Kysyt kerran ohimennen, "Onko meidän kaadettava puu ennen kuin olemme hoitaneet sitä?". Kysymys ei ole tällaisenaan mahtunut vähän aikaa sitten ilmestyneeseen esseitteesi suomennoskokoelmaan, *Sukupuolieron etiikka*, mutta on se sieltäkin luettavissa monesta kirjoituksesta. Kysymys on moniselitteinen ja avautuu varmaan sinulle, länsimaisen filosofisen tradition tuntijalle, eri tavalla kuin minulle, joka luen mieluummin kaunokirjallisuutta kuin yliopistofilosofiaa, tuota teoreettista tyhjäkäyntipuhetta, jota sinä hyvin voisit kutsua "talvehtivaksi" puheeksi.

Puun kaatamiseen ja hoitamiseen liittyvä kysymys on tärkein kysymys, jonka olen tämänhetkisistä feministisistä filosofisista teksteistä lukenut. Mitä kysymys oikein pitää sisällään? Kun ensimmäisen kerran törmäsin siihen muutama vuosi sitten, johduin miettimään sitä teoreettisen kirjoittamisen tapaa, jota feministit ovat pitkään harrastaneet ja jota itsekin olen harrastanut, ja jota kutsutaan "dekonstruktiiviseksi lukutavaksi". Yhdysvaltalainen Nancy K. Miller on kirjoittanut "kriittisistä terminaattoreista". Suomeksi puhuisin repivästä lukemisesta, ajattelutavasta jossa toiselta raastetaan myös elinvoimaiset oksat yksi toisensa jälkeen. Tätä tehdään tasa-arvon, puhtauden ja oikeuden nimissä.

Joka tapauksessa kysymyksesi kirkasti minulle jotakin, jonka tulkitseen liittyvän kysymykseen naisellisen elämästä ja kuolemasta. Tulin ajatelleeksi - ajattelen, sinun tapaasi - että meidän naisten tulisi vihdoin voida puhua itsestämme naisina, hoivata naista ja naisellista itsessämme, viljellä naiselliseen liittyviä asioita, eikä käyttää aikaamme miehisen kaatamiseen ja repimiseen. Emmekö sitä paitsi siten itse ole tuottamassa taas uutta katkosta naisperintöön?

Repimiseen olen kuitenkin itsekin päätenyt. Olen järkeillyt: kun ensin kaadan, alan sitten istuttaa uusia puita. Mutta kun olen vain kaatanut, ei istuttamiselle ole jäänyt aikaa. Sinun ajatustesi kanssa on ollut jotenkin samoin. Aina kun olen lukenut kirjojasi ja ajatuksiasi, olen tuntenut *selvästi ja varmasti* uusien istutusten - uusien kukkien ja taimien - tarpeen. Sinulta olen saanutkin näitä taimia. Mutta kun olen pannut kirjasi syrjään, ovat kaikki istutettavat kukat ja taimet jääneet pöydälle. Olen aina joko unohtanut ne tai lykännyt koko viljelyn tuonnetuksi. Olen ajatellut järkevästi: puhdistan ensin maaperän, sitten palaan hakemaan taimet, joi-

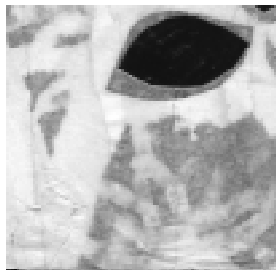
MADAME LE PROFESSEUR,

Je vous remercie des idées que j'ai trouvées dans vos livres. Ou, peut-être vaudrait-il mieux dire que vous m'avez montré de nouvelles voies dans les moments décisifs de ma vie. La voie la plus importante vers laquelle vous m'avez dirigée est le respect de la vie et des vivants. Dans votre texte vous posez la question de savoir "s'il faut toujours couper l'arbre avant que nous l'ayons soigné". On ne peut pas trouver cette formulation dans la traduction finnoise récente de vos essais, mais il est possible de la pressentir dans plusieurs textes. La question, bien que rhétorique, est ambiguë, et elle veut certainement signifier pour vous, qui connaissez la tradition philosophique, des choses que je n'arrive pas à comprendre. D'autant plus que j'aime mieux lire les belles lettres que la philosophie universitaire, ce jargon théorique que vous appelleriez un discours "hivernant".

Cette question est la plus importante de toutes celles que j'ai lues dans les textes philosophiques féministes ou autres. Qu'est-ce qu'elle implique? Quand je la découvris il y a quelques années, je me suis vouée à penser à cette tendance de l'écriture théorique, dont les féministes aussi se sont occupées et dont je me suis occupée, et qu'on appelle "la déconstruction". Nancy K. Miller, féministe américaine, a écrit sur les "termineurs critiques", mais je préférerais parler de la lecture déchirante. C'est une façon de lire et de penser où l'on détache de l'autre les parties vivantes, l'une après l'autre. Cela se fait au nom de l'égalité, de l'ordre, et de la justice.

Votre question m'a éclairci un aspect que je crois être lié de près à la question de la féminité. En tout cas il m'arriva de penser - tout en vous suivant - que nous les femmes devrions parler de nous-mêmes en tant que femmes, protéger et cultiver la féminité en nous, et ne pas gaspiller notre temps à détruire l'autre. Outre le gaspillage de forces et de talent, nous autres féministes sommes en train de produire une coupure de plus dans la tradition féminine.

Or, j'ai souvent fini par arracher. J'ai raisonné: je coupe d'abord, après je planterai. Mais comme je n'ai fait que couper, je n'ai pas eu le temps de reboiser. La même chose m'est arrivée avec vos idées. Après la lecture de vos livres j'ai senti clairement qu'il nous fallait nécessairement de nouvelles plantations: des idées-fleurs, des pousses. Mais quand j'ai mis votre livre de côté, tout ce qui y était vivant est resté sur la table, comme auparavant. Soit j'ai oublié les plantes soit j'ai remis la tâche de cultiver à plus tard. Ainsi ai-je philosophé:

ta ryhdyn hoitamaan.

Nyt huomaan, että sokea kohtani on nimenomaan tässä "järkeilyssä" ja unohduksessa ja muuhun ryhtymisessä. Miksi aina unohdan ajatuksesi? Tai miksi muistan ne niin hämärästi ja epäselvästi, etten voi kertoa niistä kenellekään? Toki muistan "naisen kahdet huulet", "naispuheen" ja "istukkatalouden", mutta epämääräisesti, niin etten vakuuta ketään. Vika voi olla minussakin, mutta yhtä hyvin siinä, että ajatuksesi jäävät niin helposti toisten alle. Sanasi sekottuvat toisten sanoihin, niiden sävyt ja värit haalistuvat, kauhtuvat, menettävät sen lumon, joka niiden välittömään kohtaamiseen liittyy. Asiat, joista puhut näyttävät pienenkin etäisyyden päästä samoilta, joista kaikki muutkin puhuvat. Sanat näyttävät samoilta: tyhjiltä ja merkityksettömiltä, loppuunkalutuilta, kuolleilta.

Ehkä sinun erityisyydessäsi - tyyliissäsi? - on jokin kiusallinen kohta, jota minun olisi syytä miettiä. Liittyykö se naisellisen kohtaamiseen? Jotakin lykkään toistuvasti tuonnemmaksi, tulevaisuuteen. Pois pois, nyt tartun tärkeään naisasiaan: naisten oikeuksiin ja tasa-arvoon. Mutta järjestyksen ylläpitämistä Naistutkimuksesta on pahimmillaan maassamme tulut muutenkin. Elävän nitistämistä.

Mutta ethän sinä kehota kaatamaan ja sitten istuttamaan, vaan aivan päinvastoin: olemaan kaatamatta ja hoivaamaan puuta, joka kasvaa tai on vasta idullaan, vaikka vain mikroskooppisen pienellä alulla. Sinä kehotat huomaamaan tällaiset taimet ja idut, olemaan valppaana niiden suhteen, ihmettelemään ja hämmästelemään niitä. Ihastelemaan. Rakastamaan. Tätä minä sinussa nyt rakastan. Sinussa-itsessäni: naisellisuutta sinussa- minussa idullaan. Eikä tämä nyt enää ole utopia saati atopia, eikä tämä tuleminen ole paikaton, ajaton. Se on tässä. Toivottavasti et pahastu, jos kutsun suhtautumistapaasi "koomiseksi".

Muistatko Tsehovin *Kirsikkapuiston* lopun? Viimeisessä näytöksessä kuullaan, kuinka kirveellä hakataan puuta. Anja kiirehtii välittämään äitinsä viestin: "Äiti pyytää, etteivät hakkaisi puutarhaa ennen kuin hän on lähtenyt". Tilanne on traaginen, mutta Tsehov kirjoittaa komediaa. Hän kirjoittaa henkilöidensä pyrkimyksestä tasapainoon, ja sitä kautta tragedia saa nenilleen. Kyse ei ole henkiinjäämisestä "talvehtimisena" (henkilöt eivät vanhaa Firsiä lukuunottamatta jää odottamaan mitään, vaan lähtevät pois) eikä Nietzschen "enemmän elämisestä" (tuskaa ei sentimentalisoita) vaan yksinkertaisesti elämisestä. Eikö tässä ole kyse siitä mistä sinäkin haaveilet, "aistimellisesta transsendenssista", ajasta ja tilasta "jossa jumalat voisivat elää keskuudessamme".

Ehkä sinä ja Tsehov katsotte kaatamista eri näkökulmista. (Tiedän, ettet pidä näkemismetaforista, mutta tässä asiassa "näkeminen" sopii paremmin sinuun kuin Tsehoviin, jonka näytelmässä kirveeniskut kuulee.) Sinulle "hoivattavat

je défriche après quoi je cultiverai.

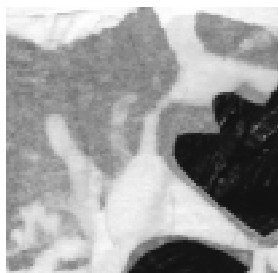
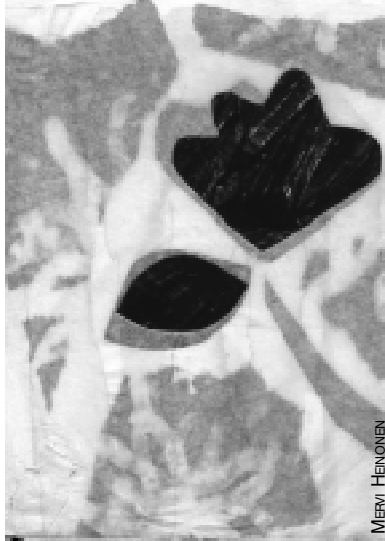
Ce n'est que maintenant que je perçois que ce raisonnement et cet oubli et ce renvoi m'ont paralysées. Est-il d'ailleurs possible que je continue à oublier vos pensées? Et que je me les rappelle si vaguement qu'il m'est impossible de les référer. Je me souviens "du sexe qui n'en est pas un", "le parler-femme" et "l'ordre maternelle", mais si mal que je n'arrive à convaincre personne. C'est certainement de ma faute aussi, mais il y a d'autres défauts ailleurs, peut-être dus au fait que vos pensées sont si facilement recouvertes par celles des autres. Vos mots mélangent à d'autres mots, les couleurs pâlissent perdant leur magie. Les sujets que vous traitez me semblent être identiques à ceux des autres. Même les mots paraissent vides, usés, morts.

Je me demande s'il y a quelque chose dans la singularité de vos textes - votre style? - qui me dérange et qui mériterait d'être pensé. Est-ce que c'est liée à la féminité? En tout cas je remets cette question à plus tard: pas maintenant, je n'ai pas le temps. Non, je vais m'occuper des sujets plus importants: la justice, l'égalité des femmes. Je vais me concentrer sur l'ordre. Etouffer ce qui vit encore.

Or, vous ne nous demandez pas de couper, mais au contraire de ne pas couper et de soigner l'arbre qui pousse, ou qui est en germe, quelque infime qu'il soit. Vous nous encouragez à reconnaître les plantes et à les admirer. Les aimer. C'est ceci que j'aime maintenant en vous. En vous-moi: la féminité en vous-moi en germe. Et ce n'est ni une utopie ni une atopie; ce devenir est spatial et temporel. Il est ici. J'espère que je ne vous blesse pas en appelant votre attitude "comique".

Vous vous rappelez de la fin de *La cerisaie* de Tchekhov? Dans le dernier acte de la pièce on entend la coupure des arbres. Anja se dépêche de communiquer le message de sa mère: "Maman demande qu'ils ne coupent pas le jardin avant qu'elle soit partie". La situation est loin de la comédie, mais ce qui compte c'est l'attitude de Tchekhov. Il décrit des personnages à la quête d'un équilibre ce qui gâche la tragédie. Il ne s'agit pas de l'hibernation des personnages (qui n'attendent plus rien mais s'en vont, sauf vieux Firs), et ils ne vivent pas non plus davantage (la douleur n'est ni sentimentalisée ni scandalisée), mais il s'agit simplement de la vie. Je me demande s'il y a quelque chose dans Tchekhov dont vous rêvez, de "la transcendance sensuelle", du temps et du lieu "où les Dieux pourraient vivre avec nous".

Il me semble que vous et Tchekhov considérez la situation sous des angles différents. Pour vous "les arbres à soigner" - parmi lesquels

puut" - niiden joukossa naisellisuus - ovat olemassa, mutteivät ilmeisestikään epäilyksettä, vai miten kysymysmerkkisi ("Onko meidän?") pitäisi tulkita? Toisaalta vakuutat hoivattavien puiden olemassaoloa, toisaalta kysyt niiden perään, viittaat niihin "tulevina", tulemisen tilassa olevina: "Onko meidän aina kaadettava puu, ennen kuin olemme hoitaneet sitä?" Kysymys avautuu toisaalta nykyhetkeen, toisaalta tulevaisuuteen.

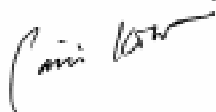
Tsehov on Coletten ohella kirjailija, jolle elämä ja rakkaus (sisarellisena?) yhdessä-elämisenä ovat tärkeitä kysymyksiä. Kuten sinullekin. Tsehovilta ja Colettelta olen löytänyt joitakin vastausehdotuksia kysymyksiin, jotka sinä esität tulevaisuuden kysymyksiä ja joskus - kuten puunkaatoasiassa - jotenkin kohtalokkaan traagisesta näkökulmasta. Luulen, että naisellisuuden eri puolien käsittelijänä Colette voisi kiinnostaa sinua. Häntäkin kiinnosti kysymys "minän" ja "naisellisen" yhdistämisestä. Ja kysyihän Virginia Woolfkin, miten nainen voisi sanoa "minä", mutta toisin kuin Colette, hänkin korosti tämän kysymyksen traagisia Aspekteja. Ajattelen Antigonea.

Miksi Sinäkin kirjoitat niin paljon Antigonesta? Siksikö, että Antigonen kohtalo oli niin traaginen? Mutta mihin tragedian esimerkillistävä toistaminen johtaa, ellei uusiin tragedioihin? Antigoneen on kasautunut jonkinlaista pelottavaa elävänä hautaamisen voimaa. Hänen nimissään tulee helposti toistaneeksi hänen kohtaloaan, hänen tragediaansa. Tämä voi olla banaalia, mutten voi olla ajattelematta Woolfia. Jos on totta, kuten väität - ja kuten uskon - että sukupuoliero ja sen mukana elävä subjekti on "aikakautemme kysymys", joka jätetään hämärän peittoon tässä tietellis-teknisessä maailmassa, jossa me elämme, niin miten ihmeessä pystyyhaudattu Antigone voisi meitä auttaa?

Ehkä olet väärässä, kun väität, ettei "elävää subjektia" olisi länsimaissa lainkaan kirjoitettu. Totta on, että elävän subjektin (elämän ylipäätään) todennäköisyys näyttää käyvän yhä pienemmäksi. Ajattelen nyt taas meitä ihmistieteiden piirissä kirjoitettavia ihmisiä, joille puute, kuolema ja hajoaminen ovat tekemisen - kirjoittamisen ja argumentoinnin - lähtökohtia pikemminkin kuin ihmettelyn ja/tai tutkimisen arvoisia asioita. Tai ehkä olenkin nostalgikko, joka naiivisti haikailee "eheän itsen" perään. Mutta voisiko olla mahdollista, että me etsimme elävää subjektia ja sukupuoliero - miehen ja naisen elävää kohtaamista - vääristä paikoista. Emme huomaa kun kohtaamme elävän subjektin, tai kun kohtaamme toisen, toisessa-itsessämme. Minussa-sinussa? Minkä arvon annamme tälle kohtaamiselle? Mikä arvo tälle erolle annetaan?

Meistä - sinusta ja minusta - puhuessani tulee myös paljon eroja vastaan. Me tulemme eri paikoista ja kuitenkin samoista paikoista. Osittain eri kulttuureista, osittain samasta kulttuurista. Mikä on meidän kohtaamisemme todennäköisyys? Pelkään, ettet koskaan ehdi vastata kirjeeseeni.

Ystävällisin terveisin,
Päivi Kosonen

l'arbre de la feminité - existent, mais leur existence n'est pas une évidence, ou comment il faudrait interpréter le point d'interrogation, la formulation de votre question. D'une part vous parlez de l'existence des arbres à soigner, d'autre part vous vous demandez s'ils existent, écrivant en plus du devenir.

Tchekhov et Colette sont deux écrivains pour qui la vie est la question la plus importante. Comme pour vous d'ailleurs. Or, j'ai trouvé dans leurs textes quelques "réponses" aux questions que vous considérez comme des questions de l'avenir, et que vous considérez parfois d'un point de vue fatal et tragique, c'est-à-dire sans rire et sans humour. Mais c'est surtout Colette qui pourrait vous intéresser en tant qu'auteur qui décrit les aspects différents de la féminité. Et elle aussi s'intéressait à l'union du "moi" et de la féminité. Vous vous souvenez mieux peut-être de Virginia Woolf qui traitait également cette question dans ses essais et ses romans (comment dire "moi" en tant que femme), mais malheureusement elle aussi se contentait de souligner les aspects tragiques de cette question. Ce qui me fait penser à Antigone.

Pourquoi est-ce que vous aussi vous écrivez tant sur Antigone? Est-ce parce que son destin était si tragique? Mais est-il possible que la répétition exemplaire d'une tragédie régénère autre chose que les nouvelles tragédies? Il y a dans *Antigone* quelque chose d'effrayant. Et sous le nom d'Antigone on risque de reproduire son destin, sa tragédie. Pensez à Woolf. Mais s'il est vrai, comme vous dites, que la question de la différence sexuelle et du sujet vivant est le problème de notre ère, dominée par l'idéologie scientifique et technique, comment est-ce qu'*Antigone* pourrait nous y aider?

Néanmoins, je trouve contrairement à vous que le sujet vivant est abordé chez nous. Il est vrai que la probabilité du sujet vivant (et de vie) se réduit. Je pense à nous, nous autres humanistes auxquels le vide, la mort et la fragmentation sont devenus ces derniers temps les points de départ de la pensée et de l'écriture au lieu d'être les sujets à penser, sur quoi s'étonner. Et si nous cherchons les sujets vivants dans les lieux où il n'y en aura pas.

Nous ne remarquons pas quand nous rencontrons des vivants, et quand nous trouvons l'autre, l'autre-moi. Dans moi-toi? Quelle valeur attribuons-nous à cela? A quelle valeur est-elle attribuée?

Mais quand je parle de nous, de vous et de moi, je tombe sur des différences. Quelle est la probabilité de notre rencontre? Dans l'attente du plaisir d'avoir une réponse de votre part, je vous prie d'agréer, Madame Le Professeur, mes sentiments dévoués.

Päivi Kosonen

